

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Сахно Артема Петровича на дисертацію Дьорової Олени Миколаївни «Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку Національної поліції України, який проходить у складних умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації, введення та тривалої дії правового режиму воєнного стану, висуває фундаментально нові та підвищені вимоги до якості професійної підготовки та рівня готовності правоохоронців. Особливе місце у структурі органів правопорядку посідають оперативні підрозділи кримінальної поліції, чия функціональна діяльність пов'язана з постійним впливом екстремальних, стресогенних чинників, високим ступенем ризику для життя та здоров'я, прийняттям управлінських і тактичних рішень у умовах гострого дефіциту часу та невизначеності.

Працівники кримінальної поліції під час виконання службово-бойових та процесуальних завдань (зокрема, затримання озброєних чи небезпечних злочинців, проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зачистки та стабілізаційних заходів на деокупованих територіях) регулярно стикаються із необхідністю правомірного, виправданого та високоефективного застосування заходів примусу – від фізичного впливу та спеціальних засобів до табельної вогнепальної зброї.

За таких умов традиційні підходи до професійно-прикладної підготовки поліцейських потребують суттєвого перегляду та науково-методологічного переосмислення. Забезпечення належного виконання обов'язків працівниками кримінальної поліції можливе лише за умови формування у них стійкої психофізичної готовності, яка інтегрує в собі взаємопов'язані психологічні, фізичні, стрілецькі та тактико-спеціальні якості й компетентності.

Попри наявність окремих наукових праць, присвячених загальним питанням психологічного забезпечення діяльності поліцейських, професійно-прикладної фізичної підготовки та вогневої майстерності, комплексне юридико-психологічне дослідження складових характеристик та структури психофізичної готовності саме працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу з урахуванням викликів сьогодення досі залишається недостатньо розробленим.

Висвітлення сутності, елементного складу (компонентів і видів), умов та нормативно-правових засад формування психофізичної готовності оперативного складу НПУ становить високий науково-теоретичний та практичний інтерес.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх впровадження в освітній процес закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до системи Міністерства внутрішніх справ України, та в практичну діяльність підрозділів кримінальної поліції для підвищення рівня безпеки особового складу й ефективності правоохоронної діяльності.

З огляду на викладене, дисертаційне дослідження, присвячене визначенню складових характеристик та науковому обґрунтуванню психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу, є надзвичайно актуальним, своєчасним за напрямом удосконалення освітнього й професійного забезпечення діяльності Національної поліції України.

Тож, обрана Дьоровою О.М. тема дисертації спрямована на розв'язання важливого для вітчизняної правничої науки завдання і відповідає вимогам актуальності.

У роботі чітко простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційне дослідження відповідає Пріоритетним напрямам розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності (відповідно до Закону України від 12 січня 2023 року № 2859-IX зі змінами), Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025 – 2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 року № 326). Дослідження є складовою плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування

правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0123U103538) та загальної наукової теми в межах кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ «Психологія особистісного становлення поліцейського в професійній діяльності та в період відновлення» (державний реєстраційний номер 0123U103782). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 8 від 29.01.2020).

Не викликають заперечень достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Вони забезпечуються: застосуванням загальними, загальнонауковими, міждисциплінарними, спеціально-юридичними та іншими методами.

Методи дослідження обрано з урахуванням мети, завдань та специфіки дисертаційної роботи, зокрема, історико-правовий – для дослідження генези наукового дослідження феномену психофізичної готовності; теоретичний – для порівняння різних точок зору стосовно змісту дефініції «психофізична готовність» та уточнення її складових характеристик; формально догматичний – при формуванні наукового визначення понять; формально-юридичний – для вивчення складових характеристик психофізичної готовності працівників кримінальної поліції у контексті нормативно-правового забезпечення; соціологічний (опитування, анкетування, опис результатів дослідження, експертна оцінка) – для виявлення реалій психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу; графічно-аналітичний метод – для представлення результатів дослідження у вигляді графіків, діаграм, таблиць (додатки); системно-структурний – використовувався для побудови науково-практичних рекомендацій щодо розвитку та формування психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових обов'язків.

Наукова новизна отриманих результатів О.М. Дьорової полягає в тому, дисертація є однією із перших праць, в якій досліджено правові та психологічні аспекти психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до

застосування заходів примусу. За результатами дослідження сформульовано низку обґрунтованих науково-практичних положень та висновків, нових у концептуальному плані та важливих для науки та практики, зокрема:

уточнено етапи становлення психофізичної готовності: перший етап (XV ст. – кінець XIX ст.) – виникнення теоретичних передумов та фундаментальне дослідження психофізичної готовності людини до діяльності через різнобічні контексти педагогічної, філософської, психологічної, фізичної та інших наук; другий етап (кінець XIX ст. – до 2000-х років) – дослідження психофізичної готовності як феномену у різних сферах професійної діяльності: військовій, спортивній та інженерній психології, правоохоронній діяльності; третій етап (2000-ні роки – до теперішнього часу) – поглиблене дослідження проблемних питань психофізичної готовності до професійної діяльності; обґрунтовано структуру психофізичної готовності працівників кримінальної поліції в контексті нормативно-правового забезпечення застосування заходів примусу та визначено функціональне призначення її основних компонентів у забезпеченні правомірного й ефективного застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї;

встановлено систему чинників, що впливають на рівень психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу;

обґрунтовано та запроваджено науково-практичні рекомендації щодо розвитку та формування психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу під час виконання службових обов'язків;

визначено особливості формування психологічної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу, а саме: наголошено, що психологічний компонент до правомірного застосування працівника кримінальної поліції НП України заходів примусу у процесі здійснення ним професійних функцій – це ядро психофізичної готовності;

запропоновано освітні методи та форми роботи працівників кримінальної поліції НП України чи здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі

специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, щодо набуття тактичних умінь та навичок правомірного й обґрунтованого застосування фізичної сили під час виконання службових завдань; виокремлено взаємопов'язані складові вогневої підготовки працівників кримінальної поліції НП України до застосування вогнепальної зброї та визначено різновиди підготовки працівників кримінальної поліції НП України через результати (професійно важливі знання, вміння, навички та якості), які обумовлюють їх стрілецьку готовність до застосування вогнепальної зброї та які повинні бути розвинуті й сформовані у працівників кримінальної поліції, а також через форми та методи підготовки до обґрунтованого й правомірного застосування вогнепальної зброї;

удосконалено:

теоретичний зміст дефініцій «готовність», «психологічна готовність», «фізична готовність», «психофізична готовність»;

набули подальшого розвитку:

різновиди психофізичної готовності поліцейського кримінальної поліції, а саме: психологічна, фізична, стрілецька та тактико-спеціальна; шляхи вирішення проблемних питань щодо підвищення стану психологічної, фізичної, стрілецької та тактико-спеціальної підготовки поліцейського.

Про повноту викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації свідчить та обставина, що результати дисертаційного дослідження відображені у 14-ти публікаціях, з яких 5 – у наукових фахових журналах, 4 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 5 – у тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Оформлення дисертаційної роботи, виконаної Дьоровою О.М. відповідає всім вимогам, встановленим для цього виду наукових праць. Зміст анотації та висновків відображає основні положення дослідження. Дисертація у цілому свідчить про вільну орієнтацію автора в адміністративному праві, добру обізнаність у науковій літературі й законодавстві, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації.

Висновки і пропозиції автора ґрунтуються на достатній науковій платформі, що дає підстави визнати дослідження самостійним і завершеним. Більшість висновків дисертанта науково обґрунтовані й оригінальні, сприяють перегляду усталених догм.

Зауваження щодо змісту дисертації. Позитивна оцінка дисертаційного дослідження Дьорової О.М. у цілому та її окремих положень зокрема, не виключає можливості та необхідності висловити певні застереження і зауваження щодо позицій, які потребують критичної оцінки, є спірними або потребують додаткової аргументації та дають можливість вступити у дискусію з автором:

підрозділі 1.1. виділення Першого етапу (XV ст. – кінець XIX ст.) є занадто розмитим у часі та часом штучно об'єднує філософсько-педагогічні погляди раннього Нового часу (Дж. Локк, Й. Г. Песталоцці) із пізнішими психофізіологічними концепціями кінця XIX ст. Авторське бачення генези лише виграло б від більш чіткого розмежування філософсько-педагогічних передумов (до початку XX ст.), психофізіологічних та психологічних концепцій установки (перша половина XX ст.) і безпосередньо юридико-психологічних розробок готовності правоохоронців (друга половина XX ст. – сьогодення).

налізуючи нормативно-правове підґрунтя (с. 78–79), автор цілком слушно звертає увагу на Порядок організації системи психологічного забезпечення поліцейських (наказ МВС України № 88 від 06.02.2019) та справедливо зазначає про «відсутність положень, які б закріплювали механізм підвищення психофізичної готовності службами психологічного забезпечення Національної поліції» (с. 79).

Проте, констатувавши цю нормотворчу прогалину, здобувач у межах досліджуваного підрозділу не пропонує власного авторського бачення чи алгоритму подолання цієї проблеми. У тексті бракує чітко сформульованих критеріїв, показників та діагностичного інструментарію (тестів, тренінгових комплексів, ситуаційних симуляцій), за допомогою яких підрозділи психологічного забезпечення або керівники оперативних служб могли б виміряти (діагностувати) рівень цієї готовності перед залученням поліцейського до виконання завдань із підвищеним ризиком та покроково підвищити його.

В той же час висловлені зауваження переважно мають характер побажань і суттєво не впливають на загальну високу наукову цінність рецензованої роботи та позитивну оцінку проведеного Дьоровою О.М. дослідження. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризують актуальність і складність теми дослідження та власний підхід дисертанта до її розгляду.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Грунтуючись на викладеному вважаю, що дисертаційне дослідження Дьорової Олени Миколаївни «Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу» подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним дослідженням, яке виконане на належному рівні та відповідає вимогам, що пред'являються до подібного роду робіт. Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для адміністративно-правової науки, але й для правозастосовної практики.

У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Зокрема, опонентом у дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації.

Викладені у дисертаційному дослідженні Дьоровою О.М. рекомендації та конкретні пропозиції з удосконалення окремих суперечностей, нечіткостей відповідних правових визначень адміністративного законодавства у сфері запобігання корупції є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і не позбавлені дискусійності.

Висновки та рекомендації, які отримані у процесі дослідження мають важливе практичне і теоретичне значення для юридичної науки та практики. Обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим нормативам до такого виду наукових робіт. Мова роботи характеризується точністю, логічністю

та послідовністю викладу, що відповідає науковому стилю. Наукові положення у тексті дисертації за формою викладу доступні, у смисловому цілісні та взаємопов'язані.

Тема дисертації «Юридико-психологічні засади різновидів психофізичної готовності працівників кримінальної поліції до застосування заходів примусу» відповідає спеціальності 081 - «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р. № 283 та від 19.05.2023 р. № 502), вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759), та пп. 5– 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. № 502), а її автор – Дьорова Олена Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
та особистої безпеки поліцейського
Донецького державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Артем САХНО